

UDK: 37.013

**O‘QUVCHILARDA KASB-HUNARNI MUSTAQIL TANLASH
KO‘NIKMASINI SHAKLLANTIRISHNING ILMIY-PEDAGOGIK
ASOSLARI**

N.Qodirova, NamDU tayanch doktoranti

Annotatsiya. Maqolada zamonaviy ta’lim sharoitida o‘quvchilarda kasb-hunarni mustaqil tanlash ko‘nikmasini shakllantirish muammosi nazariy-tahliliy jihatdan tadqiq etilgan. Kasb tanlash jarayonining shaxs rivojidadagi ahamiyati, kasbiy yo‘naltirishning pedagogik mohiyati hamda o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ongli kasbiy tanlovga tayyorlash masalalari ilmiy manbalar asosida tahlil qilingan. Shuningdek, kasb-hunarni mustaqil tanlash ko‘nikmasining tarkibiy komponentlari va uni rivojlantirishda samarali bo‘lgan pedagogik yondashuvlar asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: kasbiy yo‘naltirish, kasb-hunar tanlash, mustaqil tanlov, o‘quvchi, zamonaviy ta’lim, pedagogik yondashuv.

Аннотация. В статье теоретически анализируются педагогические основы формирования у учащихся навыков самостоятельного выбора профессии в условиях современного образования. Рассматривается значение профессиональной ориентации, индивидуальные особенности учащихся и педагогические условия формирования осознанного профессионального выбора.

Abstract. The article presents a theoretical analysis of the pedagogical foundations for developing students’ independent career choice skills in modern educational conditions. The study examines the role of career guidance, students’ individual characteristics, and pedagogical conditions for forming conscious professional choice.

Zamonaviy jamiyat taraqqiyoti, texnologik rivojlanish va mehnat bozori talablarining tezkor o'zgarishi ta'lim tizimi oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Bugungi kunda o'quvchilarni faqat bilim bilan qurollantirish yetarli bo'lmay, ularni hayotga, kelajak kasbiy faoliyatga ongli va mustaqil tayyorlash muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ayniqsa, o'quvchilarda kasb-hunarni mustaqil tanlash ko'nikmasini shakllantirish masalasi pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi.

Kasb tanlash shaxs hayotidagi muhim qaror bo'lib, u nafaqat individual rivojlanish, balki jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois mazkur maqolada zamonaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarda kasb-hunarni mustaqil tanlash ko'nikmasini shakllantirishning pedagogik asoslarini nazariy jihatdan tahlil qilish maqsad qilib olindi.

Pedagogik va psixologik tadqiqotlarda kasb-hunar tanlash muammosi shaxsning ijtimoiylashuvi va o'zini anglash jarayoni bilan uzviy bog'liq holda talqin etiladi. Tadqiqotchilarning fikricha, kasb tanlash jarayoni o'quvchining qiziqishlari, qobiliyatlari, imkoniyatlari hamda jamiyat ehtiyojlari uyg'unligiga asoslanishi lozim.

Kasbiy yo'naltirish nazariyasiga ko'ra, o'quvchi kasb tanlash jarayonida turli axborot manbalariga tayanadi, o'zini baholaydi va mustaqil qaror qabul qilishga o'rganadi. Bu jarayonning samaradorligi ta'lim muassasasida tashkil etilgan pedagogik sharoitlar va yo'naltiruvchi faoliyatga bevosita bog'liqdir.

Kasb-hunarni mustaqil tanlash ko'nikmasi murakkab integrativ sifat bo'lib, u bir nechta tarkibiy komponentlardan tashkil topadi. Jumladan:

- **motivatsion komponent** – kasb tanlashga bo'lgan ehtiyoj va ichki rag'bat;
- **kognitiv komponent** – kasblar tizimi, mehnat bozori va o'z imkoniyatlari haqidagi bilimlar;
- **refleksiv komponent** – o'z qobiliyatlarini tahlil qilish va baholash;
- **faoliyat komponenti** – mustaqil qaror qabul qilish va uni amalga oshirishga tayyorlik.

Mazkur komponentlarning uyg'un rivojlanishi o'quvchining ongli va mas'uliyatli kasbiy tanlovini ta'minlaydi.

O'quvchilarda kasb-hunarni mustaqil tanlash ko'nikmasini shakllantirishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar muhim o'rin tutadi. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olishga imkon beradi.

Kompetensiyaviy yondashuv esa kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga qaratiladi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv doirasida o'quvchilar amaliy mashg'ulotlar, kasbiy sinovlar va loyiha faoliyati orqali o'z kasbiy qiziqishlarini aniqlash imkoniga ega bo'ladilar.

Xorijiy ta'lim tizimlarida kasbiy yo'naltirish maktab ta'limining ajralmas qismi sifatida qaraladi. Rivojlangan mamlakatlarda o'quvchilar bilan kasb tanlash bo'yicha tizimli maslahatlar, treninglar va monitoring ishlari olib boriladi. O'zbekiston ta'lim tizimida ham kasbiy yo'naltirishni takomillashtirishga qaratilgan huquqiy va metodik asoslar mavjud bo'lib, ularni amaliyotga samarali tatbiq etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy ta'lim sharoitida o'quvchilarda kasb-hunarni mustaqil tanlash ko'nikmasini shakllantirish pedagogik jarayonni ilmiy asosda tashkil etishni talab qiladi. Mazkur jarayonda shaxsga yo'naltirilgan, kompetensiyaviy va faoliyatga asoslangan yondashuvlarning uyg'unligi o'quvchilarning ongli kasbiy tanlovini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Akberov B.A. O'quvchilarda kasbiy yo'naltirilganlikni shakllantirishning pedagogik asoslari: PhD dissertatsiya. – Toshkent, 2020.
2. Davletshin M. Kasb tanlash psixologiyasi. – Toshkent, 2019.
3. Muslimov N. Pedagogik kompetensiya asoslari. – Toshkent, 2020.
4. Abdurahmonov Q. Kasbiy pedagogika. – Toshkent, 2018.